

UMEÅ UNIVERSITET

Systematiskt brandskyddsarbete vid Umeå universitet

UMEÅ UNIVERSITET

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	3
Lagstiftning	4
Organisation och ansvarsfördelning brandskydd	7
Verksamhetsbeskrivning brandskydd	10
Förebyggande brandskyddsarbete.....	10
Handlingsplan för brand	10
Brandskydds rond	12
Återsamlingsplatser	12
Brandredskap	13
Funktionsnedsättning.....	13
Frånkoppling av brandlarm.....	14
Levande ljus.....	14
Uppställning av containers eller motsvarande.....	14
Övernattning	14
Brandfarlig vara	15
Tillstånd.....	15
Ansvar och organisationsschema brandfarlig vara	15
Verksamhetsbeskrivning brandfarlig vara	18
Utbildning	19
Utbildning för brandskyddsombud och föreståndare för brandfarlig vara	20
Utbildning för studenter	20
Utrymningsövning	21

UMEÅ UNIVERSITET

Inledning

Bakgrund

Brandskyddsarbetet vid Umeå universitet är en del i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Det systematiska brandskyddsarbetet finns digitalt på G:\3.Arbetsmiljö (CJ)\Brandskydd\SBA och det är den fysiska arbetsmiljösamordnaren som ansvarar för uppdatering av tillhörande dokument. Information och rutiner läggs ut på anställdawebben Aurora under regler och riktlinjer/säkerhet.

En större brand i någon av universitetets lokaler kan drabba anställda och studenter i form av förlust av liv och personskador samt skador på materiella och immateriella värden. Rekonstruktion av forskningsmaterial och utrustning, arkivhandlingar, återuppbyggnad av arbets- och datormiljöer blir kostsamt och tidsödande. Oaktsamhet och åsidosättande av skyddsregler kan även resultera i nedsatt försäkringsersättning vid en skada. Därför ska Umeå universitet bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete där alla medverkar till att förebygga brandrisker.

UMEÅ UNIVERSITET

Lagstiftning

I Lag om skydd mot olyckor (SFS 2003:778) och i Statens Räddningsverks (SRVFS 2004:3), allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete står att det är skäligt att det för varje verksamhet bedrivs ett systematiskt brandskyddsarbete och att detta ska dokumenteras. Dokumentationen av brandskyddet bör vara tillräcklig för att säkerställa underhåll och att skäliga brandskyddsåtgärder, både tekniska och organisatoriska, vidtas.

Med nyttjande av brandfarlig vara följer regler och föreskrifter som anger hur hanteringen ska bedrivas för att uppnå en god skydds- och säkerhetsnivå. Arbetsmiljöverkets författningssamling med föreskrifter och allmänna råd (AFS) preciserar med utgångspunkt från arbetsmiljölagen de krav som ska ställas på arbetsmiljön. Föreskrifterna behandlar även hantering av gaser, gasflaskor, kemiska risker m.m. samt organisationsrelaterade frågor vilka i flera delar tangerar hanterings- och säkerhetsrutiner avseende brand- och utrymningsskydd. Krav kopplat till explosionsfarliga områden regleras dels via Elsäkerhetsverket genom ELSÄK-FS dels genom Handböcker, svensk elstandard, utgivna av Svenska Elektriska Kommissionen, SEK. Umeå Brandförsvär och säkerhet meddelar, per nämnddelegation, tillstånd gällande hantering av brandfarliga varor samt utövar tillsyn över dessa anläggningar.

För Umeå universitet gäller följande lagstiftning inom brandskyddsområdet:

- Lag om skydd mot olyckor, SFS 2003:778
Lagen handlar om skyldigheter och ansvar att förebygga och begränsa skador till följd av olyckor.
- Förordningen om skydd mot olyckor, SFS 2003:789
Förordningen innehåller mera detaljer och bemyndigar Räddningsverket att utfärda föreskrifter för hur lagen skall tillämpas.
- Statens Räddningsverks föreskrift SRVFS 2003:10 om skriftlig redogörelse för brandskyddet
Föreskriften redovisar vilka objekt som omfattas av kravet på skriftlig redogörelse över brandskyddet och beskriver omfattningen och innehållet i redogörelsen.
- Lag om Brandfarliga och Explosiva varor, SFS 2010:101
Här anges ramkraven för hantering av brandfarlig vara.
- Förordningen om brandfarlig och explosiv vara, SFS 2010:1075
Här förtydligas lagens ramkrav exempelvis avseende definition av brandfarlig vara, skyldigheter vid hantering, tillstånd och föreståndarskap.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om tillstånd till hantering av brandfarliga gaser och vätskor, MSBFS 2013:3
Föreskriften reglerar när tillstånd för hantering av brandfarlig vara krävs och bestämmelser om undantag från tillståndsplikt vid viss hantering av brandfarliga gaser och vätskor.
- Föreskrifter om explosionsfarlig miljö vid hantering av brandfarliga gaser och vätskor, SRVFS 2004:7
Föreskriften anger vad som gäller för sådan hantering av brandfarliga gaser och vätskor där explosiv atmosfär kan uppstå och där beaktansvärd risk för brand eller explosion kan föreligga.

UMEÅ UNIVERSITET

- Föreskrifter och allmänna råd om hantering av brandfarliga vätskor, SÄIFS 2000:2 (med ändring i 2000:5)
Föreskriften anger de krav som direkt har med hantering av brandfarlig vätska att göra.
- Föreskrifter och allmänna råd om brandfarlig gas i lös behållare, SÄIFS 1998:7 (med ändring i 2000:3)
Föreskriften anger de krav som direkt har med hantering av brandfarlig gas i lösa behållare att göra.
- BRANDFARLIGA VAROR - Hantering på laboratorium, MSB INFO, 2013
Skriften utgör en vägledning till hur brandfarliga gaser och vätskor kan hanteras på laboratorier på ett sätt som uppfyller lagstiftningens krav. Skriften hanterar bland annat förvaring, lämpliga hanterade mängder, klassningsplaner, utformning av dragskåp och avfallshantering. Skriften nämner att vid forskningslaboratorier vid universitet kan en omfattande utredning av riskerna behövas som grund för utformning av hanteringen.
- BRANDFARLIGA VAROR – Skåp för förvaring, MSB INFO, 2013
Skriften utgör ett informationsunderlag för användning av skåp för förvaring av brandfarliga gaser och vätskor.
- BRANDFARLIGA VAROR – Gasol i skolor, MSB INFO, 2013
Skriften utgör ett informationsunderlag för hantering av gasol inom skolverksamhet.
- BRANDFARLIGA VAROR – Föreståndare, MSB INFO, 2013
Skriften utgör ett informationsunderlag för tillståndshavare som ska utse föreståndare samt för föreståndare för hantering av brandfarliga gaser och vätskor.
- Handbok om explosionsfarlig miljö vid hantering av brandfarliga gaser och vätskor, SRV, 2004
Skriften utgör ett stöd i tillämpning av kraven i SRVFS 2004:7.
- Plan- och bygglagen
Plan- och bygglagen och -förordningen anger regler för hur en byggnad ska vara utformad.
- Boverkets byggregler, BBR
Boverket utfärdar föreskrifter och allmänna råd baserade på lagstiftningens mer övergripande bestämmelser. Föreskrifterna i BBR måste följas om man ska uppföra en ny byggnad eller ändra i en befintlig byggnad. Enligt BBR ska en brandskyddsdocumentation upprättas som redovisar förutsättningarna för utförandet av brandskyddet samt brandskyddets utformning.
- Arbetsplatsens utformning, AFS 2009:02 (med ändring i 2013:04)
Föreskriften tar generellt upp utformningen av arbetsmiljön där främst avsnitten skyddsanordningar och nödutrustningar, larm och utrymning samt särskilda risker vid brand är aktuella vid hantering av brandfarlig gas.

UMEÅ UNIVERSITET

- Systematiskt arbetsmiljöarbete, AFS 2001:1 (med ändring t.o.m. 2008:15)
Föreskriften behandlar övergripande hur arbetsgivaren systematiskt ska arbeta med verksamheten för att undvika och förebygga ohälsa och olycksfall. Koppling till gashantering är bland annat riskbedömningar, kunskaper om agerande vid olycksfall såsom första hjälpen, brandbekämpning och utrymning.
- Arbete i explosionsfarlig miljö, AFS 2003:3 (med ändring i 2013:1)
Föreskriften behandlar bland annat bedömning av explosionsrisker samt klassificering av områden där explosiv atmosfär kan uppstå.
- Kemiska arbetsmiljörisker, AFS 2014:43
Föreskriften behandlar generellt åtgärder för att förebygga att farliga kemiska ämnen som förekommer i en verksamhet medför ohälsa eller olycksfall. Brandfarlig gas och vätska samt peroxider omfattas genom risken för brand och explosion. Föreskrifterna specificerar kraven på ett systematiskt arbetsmiljöarbete avseende kemiska risker. Där ingår skyldigheterna att undersöka och bedöma risker, vidta riskbegränsande åtgärder, planera olycksberedskap, ta fram dokument och märka behållare och rörledningar.
- Skyltar och signaler, AFS 2008:13
Föreskriften redovisar hur skyltar vid förbud, påbud, varning etc. ska vara utformade.
- Elsäkerhet vid arbete i yrkesmässig verksamhet, ELSÄK-FS 2006:1
Koppling till drift och underhåll utgörs främst av placering samt val av utrustning för att underlätta betjäning och tillsyn. Föreskrifterna behandlar även innehavarens tillsyn av anläggningen där utrymningsvägar, status på kablage, dammig miljö, brandfarlig vara och heta ytor samt lagring av brännbart material i driftrum ska beaktas.
- Hur elektriska starkströmsanläggningar ska vara utförda, ELSÄK-FS 2008:1
- Varselmärkning vid elektriska starkströmsanläggningar, ELSÄK-FS 2008:2 (med ändring i 2010:2)
- Klassning av explosionsfarliga områden, SEK handbok 426
- Elinstallationer i explosionsfarliga områden, SEK handbok 427
- Statisk elektricitet i explosionsfarliga områden, SEK handbok 433

Organisation och ansvarsfördelning brandskydd

Ansvar för det systematiska brandskyddsarbetet följer linjeorganisationen från rektor och nedåt. Varje institution/motsvarande ansvarar för att bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete och att fullgöra brandskyddsuppgifterna inom sin verksamhet. Vidare har varje anställd ett ansvar för att brandskyddet fungerar och efterlevs inom den egna verksamheten.

Vid Umeå universitet är rektor ytterst ansvarig för brandskyddet. Enligt gällande lagstiftning inom brandskyddsområdet innebär detta bl.a. att betryggande skyddsåtgärder ska vidtas mot skada genom brand, explosion, elektrisk ström eller liknande. Information ska ske till arbetstagarna om risker i samband med arbetet. Vidare ska släckutrustning och utrustning för livräddning finnas. Förebyggande åtgärder mot brand ska vidtas. I händelse av fara ska alla arbetsplatser kunna utrymmas innan kritiska förhållanden uppstår. Utrymningssäkerheten ska säkerställas. Brandskyddsorganisationen finns beskrivet i rektorsbeslut dnr:350-810-02, 2003-05-20.

Brandskyddsorganisationen

UMEÅ UNIVERSITET

Dekan ska enligt delegationsordning fullgöra de uppgifter som framgår av brandskyddslagstiftningen och leda fakultetens arbetsmiljöarbete. Dekan ska genomföra en tydlig delegation till prefekter/motsvarande samt följa upp att delegationen fungerar.

Prefekt/motsvarande vid respektive institution som bedriver verksamhet ansvarar för att verksamheten fungerar i enlighet med aktuella föreskrifter. Brandskyddsarbetet innebär att:

- svara för att säkerheten fortlöpande kontrolleras inom verksamheten samt att förebyggande brandskyddsarbete sker.
- se till att personalen i verksamheten upplyses om de risker som kan vara förenliga med verksamheten
- se till att lokala föreskrifter inom institutionen utarbetas
- ansvarar för att all personal och studenter får information och kunskap om utrymning samt att all personal kan hantera en brandsläckare
- ansvarar för utrymningssäkerheten
- gentemot nyanställda och studenter på respektive institution/motsvarande ha ett informationsansvar om gällande brandskydd vid universitetet
- utse brandskyddsombud inom sin institution med skriftlig delegation
- ansvarar för att egenkontroll av brandskyddet blir utförd på institutionen enligt checklista.

Brandskyddsombud vid institutioner/enheter

Brandskyddsombudet har vissa brandskyddsuppgifter däribland uppgiften att utföra egenkontroll utifrån upprättad checklista, utrymningsplan och brandskyddsplan, samt tillse att resultat av egenkontroll dokumenteras och rapporteras till prefekt/motsvarande samt den centrala brandskyddssamordnaren (arbetsmiljösamordnaren).

Central brandskyddssamordnare (fysiska arbetsmiljösamordnaren vid Lokalförsörjningsenheten)

Brandskyddssamordnaren vid universitetet har en central funktion. Brandskyddssamordnaren har ansvar för att:

- upprätta dokumentation, som redovisar universitetets samlade brandskydd inklusive uppföljning och revidering. Vidare ska utbildningsplan för personal och studenter upprättas.
- svara för information till myndigheter gällande universitetets organisatoriska brandskydd vid s.k. systematiserad brandsyn
- svara för information gentemot fastighetsägaren vid förändring av verksamheten som påverkar det byggnadstekniska brandskyddet.
- utifrån checklistor från brandskyddsombuden ge prioriteringsförslag angående prioriterade brandskyddsåtgärder till arbetsmiljökommittén.

Fastighetsägarens anläggningsskötare är informationsansvarig gentemot kommunens brandförsvaret vid brandlarm och har även ett ansvar för orienteringsritningar för brandlarm.

Lärare samt övriga i arbetsledande ställning har ett ansvar att:

- gentemot berörd avdelning, våningsplan, institution etc. se till att utrymning sker och att samtliga utrymnande personer samlas på förutbestämda återsamlingsplatser.
- alltid larma vid konstaterad brand eller röklukt brandkåren via SOS alarm på tel 112 även om byggnaden har brandlarm som är direktuppkopplat till brandkåren.
- följa upprättade utrymningsstrategier och handlingsplaner dvs. Rädda, Larma, Varna, Släck.

UMEÅ UNIVERSITET

Det åligger var och en att känna till utrymningsvägar och universitetets handlingsplan vid nödläge, olycka och brandlarm.

Redovisande dokument:

Beslut brandskyddsorganisation

UMEÅ UNIVERSITET

Verksamhetsbeskrivning brandskydd

Brand utgör den största risken för person- och saksador på Umeå universitet. Umeå universitet har drygt 4000 anställda och drygt 31 000 studenter. Förutom campus i Umeå så har universitetet campus i Örnsköldsvik, Lycksele och Skellefteå. Därtill har universitetet verksamhet i form av Demografisk databas i Jörn, Karesuando och Haparanda samt Climate Impacts Research Centre, (CIRC) i Abisko. Information om brandskydd finns på Aurora som är universitets hemsida för anställda och där ligger även de viktigaste rutinerna inom brandområdet. I Umeå har universitetet även anställda som jobbar i landstingets lokaler, Norrlands Universitetssjukhus. Den centrala brandskyddssamordnaren är stationerad på Lokalförsörjningsenheten.

Verksamhet: Umeå universitet	Org.nr:
Adress:	Postnr: 901 87 Ort: Umeå
Tel: 090-786 50 00	
Antal anställda: 4335	Antal studenter: 31000
Huvudansvarig för brandskydd: Rektor	Brandskyddssamordnare vid Lokalförsörjningsenheten

I Umeå är Akademiska Hus respektive Balticgruppen AB (Konstnärligt campus) fastighetsägare. Umeå universitet hyr lokalerna av fastighetsägarna och fördelning av ansvar för brandskyddet tydliggörs i hyresavtal och gränsdragningslistor. Universitetet hyr i sin tur ut lokalerna till de olika institutionerna/verksamheterna.

Universitetet har även campus/verksamhet i Skellefteå, Jörn, Örnsköldsvik, Haparanda, Kiruna och Lycksele.

Ort/campus	Fastighetsägare
Skellefteå	Fastighet Polaris AB
Örnsköldsvik	Nyark AB
Haparanda (inga studenter)	Lyhamns bostäder AB
Lycksele	Domptören AB
Abisko (inga studenter)	Polarforskningssekretariatet
Jörn, Karesuando?	

För caféer och liknande verksamhet inom universitetsområdet gäller att de ska skicka in en skriftlig redogörelse till brandförsvaret i Umeå kommun.

Förebyggande brandskyddsarbete

Handlingsplan för brand

Det finns en generell handlingsplan för hur man ska agera vid brand inom Universitetet och ligger på Aurora, se även nedan. Handlingsplanen finns även på engelska. Varje institution ska regelbundet öva utrymning genom utrymningsövningar. Syftet med utrymningsövningar är att kontrollera och verifiera sina rutiner för utrymning vid brand. Efter avslutad övning ska deltagarna ha kompetens och erfarenhet för att effektivt kunna genomföra en utrymning. Verksamheten ska vidare ha rutiner och instruktioner som säkerställer att larmgivning, utrymning och räddningsinsatser sker på ett snabbt och effektivt sätt.

Handlingsplan vid brand

2016-09-02

Huvudhandlingsplan vid brand

FÖRST PÅ PLATS

RÄDDA: direkt hotade personer till säker plats.

STÄNG IN BRANDEN: om möjligt.

MEDDELA: närmaste person(er) vad som har hänt.

SLÄCK: branden om möjligt.

HJÄLPARE

AKTIVERA BRANDLARMET: om så inte redan är gjort.

VARNA/MEDDELA: personer i närheten.

RING 112 för information till brandförsvaret om branden och var eventuell funktionsnedsatt person befinner sig i byggnaden.

MÖT UPP BRANDFÖRSVARET: vad har hänt? speciella risker?

ÖVRIGA

VIDTAG SKADEBEGRÄNSANDE ÅTGÄRDER.

UTRYM: anslut till återsamlingsplats.

2016-09-02

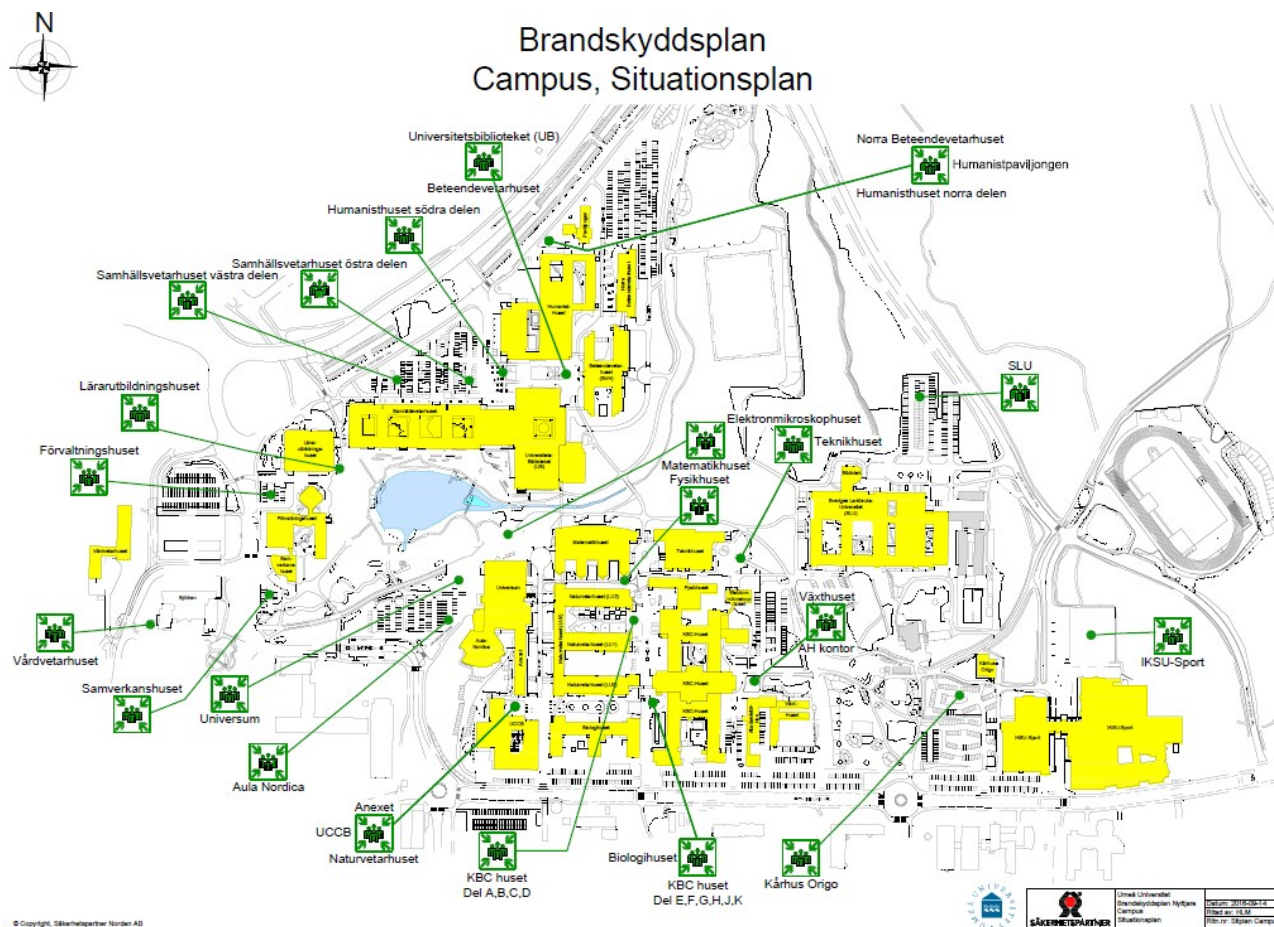
Brandskyddsron

Varje institution/enhet har ett brandskyddsombud som bl.a. ansvarar för att genomföra brandskyddsron varje år. Lista över brandskyddsombud finns hos arbetsmiljösamordnaren samt på Aurora. Brandskyddsombud och föreståndare för brandfarlig vara har även tillgång till en samarbetsyta för brand där den centrala brandskyddssamordnaren lägger ut aktuell information. Brandskyddsombuden ska ha en skriftlig delegation för sitt uppdrag. Brandskyddsron genomförs med hjälp av en universitetsgemensam checklista. Checklistan skickas sedan till respektive prefekt och kopia går till brandskyddssamordnaren som för statistik över utförda ronder.

Återsamlingsplatser

På varje våningsplan i varje byggnad finns utrymningsplaner som visar utrymningsvägar och även återsamlingsplats för byggnaden. Se nedan för karta över återsamlingsplatser på Umeå campus.

UMEÅ UNIVERSITET

Brandredskap

Umeå universitet har avtal med Aptum AB för byte, service och montering av brandredskap. Service av handbrandsläckare sker vartannat år. Senast gjordes i slutet av 2018 så nästa gång blir hösten 2020, 2022 osv.

Funktionsnedsättning

Ett av universitetets mål är att tillhandahålla tillgängliga lokaler. Vid om- och nybyggnationer så anpassas lokalerna i enlighet med kraven på tillgänglighet. Om en institution/motsvarande har personal/student med funktionsnedsättning så genomförs alltid en utredning av Umu:s brandkonsult om och vilken anpassning av lokalerna som krävs för att uppfylla brandkraven och säkerställa utrymning.

I handlingsplanen vid brand finns inskrivet hur utrymning för personer med funktionsnedsättning ska utföras. I checklisten för arbetsmiljöronnd finns följande punkt med för att uppmärksamma verksamheterna på detta: ”övrigt att ta hänsyn till t.ex. anpassningar för personer med funktionsnedsättningar”. I checklisten för brandskyddsronnd finns en fråga under avsnittet utrymning om man har personer med behov av särskild assistans.

UMEÅ UNIVERSITET

Frånkoppling av brandlarm

Ibland finns behov att koppla från det automatiska brandlarmet i samband med reparations- och installationsarbeten eller liknande. Den verksamhetsansvariga ska då fylla i blanketten "Frånkoppling av brandlarm" och kontakta fastighetsägaren i god tid. Det är fastighetsägaren som beslutar om larmet får frånkopplas.

Levande ljus

Levande ljus får endast användas under uppsikt och så att antändning eller utlösning av brandlarm ej sker. Den som tänder levande ljus är ansvarig för att säkerställa att det också släcks. Eventuell utlösning av brandlarm bekostas av berörd institution/enhet.

Uppställning av containers eller motsvarande

Containers eller liknande får inte ställas upp närmare än sex meter från husfasad. Undantag från denna regel kan lämnas av brandförsvaret.

Övernattning

Umeå universitets lokaler är inte byggda för övernattning. Vid en eventuell brand kan inte brandförsvaret förutsätta att lokalerna nyttjas för övernattning. Det innebär att brandförsvarets primära insatser i huvudsak inriktas mot brandbegränsande åtgärder. Övernattning är därför generellt förbjudet i universitetets lokaler.

Redovisande dokument:

- Regel för SAM med delegeringar
- Gränsdragningslista fastighetsägare
- Delegeringsblankett brandskyddsombud
- Checklista brandskyddsron
- Lista brandskyddsombud
- Handlingsplan vid brand
- Rutin vid avstängning av larm
- Rutin för utrymningsövning

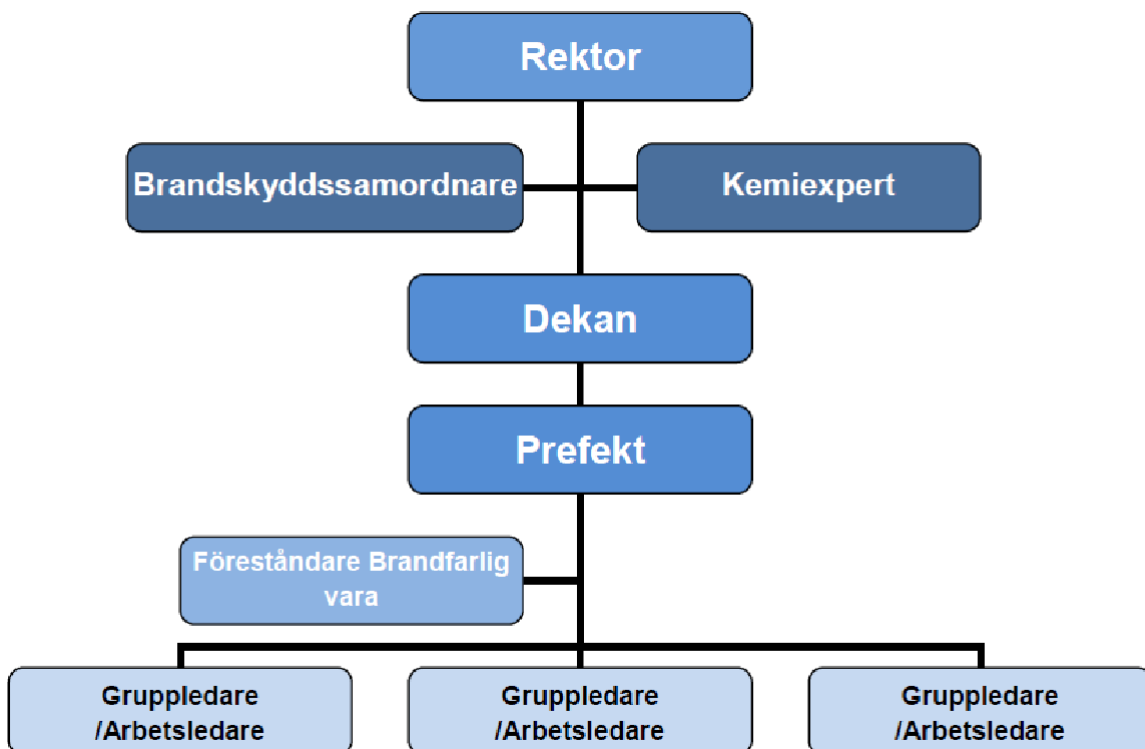
Brandfarlig vara

Tillstånd

Inom Umeå universitet hanteras brandfarlig vara, framför allt inom de laborativa delarna av universitetet. Ett tillstånd för hantering av brandfarlig vara enligt Lag om brandfarliga och explosiva varor finns från Umeå kommun, brandförsvaret och säkerhet. Tillståndet omfattar 1700 l brandfarlig vätska och 1900 l brandfarlig gas och gäller t.o.m. 2024-09-12. Tillståndet gäller fastigheten Stadsliden 6:6 samt Laxen 46. Tillståndet innebär att tillståndsmyndigheten kontrollerat att hanteringen kan bedrivas på ett betryggande sätt.

Ansvar och organisationsschema brandfarlig vara

Universitetet är ansvarigt för att all hantering med brandfarlig vara sker på ett säkert sätt och ska vidta lämpliga tekniska och organisatoriska förebyggande åtgärder för att förhindra att brand uppkommer samt att explosiv gasblandning uppstår och antänds.

Rektor

Rektor är ytterst ansvarig för att universitetets hantering av brandfarliga varor sker i enlighet med gällande lagstiftning. Genom delegering har uppdraget att fullgöra de uppgifter som framgår av lagstiftningen fördelats till universitetets olika fakulteter och respektive dekan.

UMEÅ UNIVERSITET

Brandskyddssamordnaren

Brandskyddssamordnaren har en central roll och ansvar för samordning, support och koordination av det övergripande säkerhetsarbetet inom Umeå universitet. Den stödjande funktionen riktas gentemot både verksamheten och ledningen.

Ansvaret omfattar även att:

- Samordna vid tillståndshantering och tillståndsansökning.
- Samordna kontakt med tillsynsmyndigheten vid behov, exempelvis om förändringar i hanteringen kräver uppdatering av tillståndet eller om avvikelser framkommit gentemot tillståndet.

Kemiexpert

Universitetets kemiexpert har en rådgivande funktion för både generell och detaljerad support gällande hanteringen av brandfarliga varor. Denne bistår med kompetens och stödjande underlag inom frågor som berör brandfarliga varors ämnesspecifika egenskaper.

Dekan

Dekanen ansvarar för att fullgöra de uppgifter som framgår av lagstiftningen, lokala samverkansavtalet och den, av rektor, beslutade uppgiftsfördelningen inom organisationen för hanteringen av brandfarliga varor.

Dekanen ska:

- Genomföra en tydlig delegation till prefekten.
- Kontrollera att delegationen och dess arbetsuppgifter fullföljs.

Prefekt

Prefekten ansvarar för att hanteringen av brandfarliga varor inom intuitionens verksamhetsområde sker inom det givna tillståndet. Prefekten ansvarar för att en förteckning över de samlade mängderna brandfarliga varor som hanteras sammanställs och uppdateras vid förändring.

Vidare ingår det i prefektens ansvar att:

- Utse föreståndare för hantering av brandfarlig vara inom sitt verksamhetsområde (skriftlig delegation).
- Ansvara för att föreståndare för hantering av brandfarlig vara ges den utbildning och de befogenheter och möjligheter i övrigt som krävs för att hon eller han ska kunna fullgöra sina uppgifter.
- Ansvara för att övrig personal erhåller den utbildning som behövs för arbetsuppgifter med hantering av brandfarlig vara.
- Fortlöpande och systematiskt genomföra riskanalys inom institutionens verksamhet. Löpande riskanalys innefattar att identifiera behov av riskbedömning och eventuella åtgärder och dokumentera resultatet.
- Upprätta rutiner kring egenkontroll på institutionsnivå för att fortlöpande och systematiskt upprätthålla en säker hantering.
- Vidta adekvata skadebegränsande åtgärder om avvikelser framkommit.

Genom delegering klargörs ansvaret för särskilda åtaganden till respektive föreståndare och övriga personer som är sysselsatta i verksamheten.

UMEÅ UNIVERSITET

Föreståndare för brandfarlig vara

Inom institutionen ska det alltid finnas minst en föreståndare. Inom en institution bör även ställföreträdande föreståndare finnas, om behov bedöms föreligga utifrån institutionens storlek och/eller riskernas komplexitet. Ställföreträdande föreståndare ska ta över föreståndarskapet vid den ordinarie föreståndarens frånvaro. Föreståndare ska verka för att verksamheten bedrivs enligt lagstiftningens krav och därmed alltså verka för att alla som hanterar brandfarlig vara inom respektive institution gör detta på ett korrekt sätt.

Föreståndare ska verka för att:

- Verksamheten drivs enligt gällande föreskrifter och eventuella villkor i tillståndet.
- Lokala rutiner/instruktioner för arbetet med brandfarliga varor inom institutionen utarbetas, fastställs och följs.
- Teknisk kontroll av anläggning utförs enligt gällande föreskrifter och villkor.
- Anvisning finns för underhåll och drift av anläggning.
- Anvisningar finns för hantering av brandfarlig vara.
- Klassningsplaner finns tillgängliga och är aktuella.
- Rutiner för olycks- och tillbudsrapportering finns.

Vidare åligger det föreståndaren att:

- Ansvara för institutionens kontakter med tillstånds- respektive tillsynsmyndigheten inom sitt ansvarsområde.
- Övervaka att igångsättning av ny verksamhet (anläggning) sker med beaktande av gällande föreskrifter och lokal rutiner/instruktioner.
- Övervaka att det alltid finns en aktuell riskutredning samt att säkerheten fortlöpande kontrolleras.
- Utföra regelbunden egenkontroll över hanteringen av brandfarliga varor.
- Övervaka att de mängder brandfarlig vara som hanteras inom institutionen stämmer överens med vad som anges i gällande tillstånd.
- Säkerställa att åtgärder vidtas om avvikelser framkommer. Nödvändiga åtgärder kan vara av organisatorisk eller teknisk art, för att säkerställa att hanteringen är betryggande.
- Avbryta arbete med brandfarliga varor vid institutionen/motsvarande som kan utgöra risk för liv och hälsa.
- Rapportera till prefekt samt till brandskyddssamordnare om aktiviteter inom sitt ansvarsområde, exempelvis avvikelserapporter, rapporter om behov av åtgärder.

Gruppledare/Arbetsledare

Personer som leder olika arbetsmoment, exempelvis forskare, handledare, ämnesföreträdare eller examinatorer, ska:

- Ansvara för att säkerhetsföreskrifterna följs under pågående arbetsmoment samt att personer som sysselsätts i verksamhet med brandfarliga varor upplyses om de risker som kan vara förenliga med verksamheten och att de har erforderlig kunskap.
- Ansvara för att de i verksamheten uppkomna kemikalieresterna hanteras i enlighet med gällande lagstiftning och universitetets interna föreskrifter.
- Ansvara för att en riskbedömning utförs, enligt framtagen rutin, för nytt försök/utrustning, etc. där brandfarlig vara ingår. Detta görs i samråd med föreståndaren för hantering av brandfarliga varor.

Redovisande dokument:

Organisations- och ansvarsbeskrivning brandfarlig vara
Delegationsblankett föreståndare brandfarlig vara

UMEÅ UNIVERSITET

Verksamhetsbeskrivning brandfarlig vara

För närvarande finns åtta stycken gaser som distribueras till uttagsposterna via centrala rörsystem. Dessa gaser är vätgas, gasol, helium, nitrogen, argon, koldioxid, oxygen och tryckluft. För gaserna vätgas, gasol, helium, nitrogen, koldioxid, oxygen och argon finns övervakningssystem som registrerar gasförbrukning och övervakar att förbrukningen av vätgas och gasol inte överstiger maximalt tillåtna momentanflöden. Om detta inträffar, eller om byggnaden blir strömlös, stängs distributionen av vätgas och gasol automatiskt. Distributionen av vätgas och gasol kan sedan inte återupptas förrän kemiförrådets personal centralt återstartat övervakningssystemet efter att felorsak hittats och åtgärdats. Därefter måste lokala nyckelbrytare aktiveras för att öppna gasdistributionen till varje enskilt lab. I Kemihuset finns dessutom en kompletterande förregling som stänger distributionen av vätgas och gasol om den centrala ventilationsfläkten stannar. Återstart utförs på samma sätt som beskrivits ovan. Utöver de centralt distribuerade gaserna kan det finnas behov av ytterligare gaser för att tillgodose speciella krav. Dessa gaser måste då tillhandahållas genom att en gasflaska placeras vid eller i anslutning till behovsstället.

I Norrbyn finns en cistern på 10 m³ för diesel.

Akademiska hus ansvarar för det fasta gasnätet, från gascentrals inkopplingspunkt till gasuttag i lab. Ansvarsfördelningen när det gäller gasnätet vid Umeå campus och Norrbyn är förtydligat i gränsdragningslista "detaljerad gränsdragnings gasnät".

Hantering av brandfarlig och brandunderhållande gas samt brandfarlig vätska kräver alltid speciell aktsamhet för att undvika olyckor till följd av brand och explosion. Krav från myndigheter reglerar hur hanteringen av brandfarlig gas, brandfarliga vätskor samt gasflaskor skall bedrivas för att den skall betraktas som säker. De skydds- och säkerhetskrav som följer med hanteringen ska vara kända och beaktas av berörda personer inom verksamheten. Personer som hanterar brandfarlig vara ska samtidigt ha god kunskap om de risker som de medför. Universitetet är som verksamhetsutövare ansvarig för att godtagbar säkerhet uppnås och att erforderlig kompetens finns inom organisationen.

Universitetets säkerhetsnivå för hantering av gas innefattar följande delar:

1. Distribution av gaser som används regelbundet, sker i uttagsposter via centrala rörsystem.
2. Övervakningssystem finns installerat. Det registrerar gasförbrukning och att brandfarliga gaser, såsom vätgas och gasol, inte överstiger maximalt tillåtna momentanflöden. Säkerhetssystem bryter tillförseln av gas om mängderna överskrids.
3. Säkert system för omstart efter avbrott finns. Sektionerat distributionssystem med nyckelbrytare på laboratorierna.

Därtill finns ett antal dokument med information om hanteringsrutiner, klassningsplaner, handlingsplan vid brand osv. Det är respektive institution som hanterar brandfarlig vara som ansvarar för att uppfylla regelverket. Mer information finns på Aurora/regler och riktlinjer/säkerhet/brandskydd samt Aurora/regler och riktlinjer /säkerhet/laboratoriesäkerhet/brandfarlig vara

Redovisande dokument:

Checklista gasflaskor
Hantering av brandfarlig vara och gas på lab
Informationsunderlag brandfarlig vara
Brukarinstruktion hantering av gas och gasflaskor
Säkerhetsnivå för gasanläggningar och gashantering

UMEÅ UNIVERSITET

Utbildning

Lag om skydd mot olyckor SFS 2003:778 anger skyldigheter för ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader och andra anläggningar att i skäligen omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand. Åtgärderna kan vara av teknisk eller organisatorisk karaktär. Åtgärder av teknisk karaktär kan vara anskaffande av utrustning för brandsläckning medan åtgärder av organisatorisk karaktär kan vara utbildning och information.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter, AFS 2009:2, Arbetsplatsens utformning anges att särskilda åtgärder ska vidtas för att underlätta utrymning i byggnader och arbetslokaler där en brand kan få en så snabb spridning eller medföra en sådan snabb rökutveckling att utrymning väsentligt försvåras. Om det behövs ska en automatisk brandsläckningsanordning installeras.

Brandsläckningsutrustning som inte är automatisk ska vara lätt att komma åt och använda. Särskilda åtgärder för att underlätta utrymning kan vara av såväl teknisk som organisatorisk karaktär. Tekniska åtgärder såsom automatisk brandsläckningsanordning för att underlätta utrymning kan behövas där det i verksamheten hanteras t.ex. större mängder plast, färg eller papper. Ytterligare utrymningsväg eller annan byggnadsteknisk åtgärd kan ge likvärdigt skydd. Organisatoriska åtgärder i form av en brandskyddsorganisation och extra utbildning av personalen kan vara andra sätt att uppnå målet.

I AFS 2001:1 Systematiskt Arbetsmiljöarbete står att arbetsgivaren skall se till att arbetstagarnas kunskaper om arbetet och riskerna i arbetet är tillräckliga för att ohälsa och olycksfall ska förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. När riskerna i arbetet är allvarliga ska det finnas skriftliga instruktioner för arbetet. Arbetstagarna kan få kunskaper om arbetsmiljön genom att delta i särskild utbildning och genom att syssla med arbetsmiljöfrågor i arbetet. Även om arbetet i sig inte är särskilt riskfyllt kan felhandlingar eller olämplig hantering leda till ohälsa och olycksfall, både för arbetstagaren själv och annan personal. Om arbetstagaren inte anser sig ha tillräckliga kunskaper för att ohälsa och olycksfall ska kunna förebyggas är det viktigt att arbetstagaren anmäler detta till arbetsgivaren. Arbetstagarna behöver ha kunskaper om vilken personlig skyddsutrustning och vilka tekniska hjälpmedel som kan behövas i arbetet. Det är viktigt att arbetsgivaren lägger ner tillräcklig tid på att motivera dem att använda utrustningen och hjälpmedlen och att arbetstagarna använder dessa. Det är ofta nödvändigt att komplettera kunskaperna vid ändringar i arbetsuppgifter, arbetsutrustning, arbetsmetoder, verksamhet och organisation och efter lång bortovaro. Det är viktigt att arbetsgivaren ser till att kunskaperna hela tiden hålls aktuella. Det är angeläget att arbetstagarna får information i god tid vid planerade ändringar i verksamhetens omfattning, inriktning och organisation och att de ges möjlighet att delta i förändringsarbetet.

Vid Umeå universitet finns en utbildningsplan inom brandområdet. Utbildningsplanen för brandskydd ingår i ett totalt brandskyddskoncept att alltid ha ett fungerande brandskydd inom Umeå universitet och utgör därmed en del av att upprätthålla en god brandskyddsnivå. Rektor har beslutat att alla anställda ska genomgå utbildning enligt planen.

Målgruppen för brandskyddsutbildningarna omfattar samtliga personer som ingår eller deltar i Umeå universitets utbildningsverksamhet och i samband med detta vistas inom lokaler som nyttjas av universitetet. Begreppet brandskyddskunskap omfattar följande områden:

- Lagar, föreskrifter och rekommendationer som berör brand- och utrymnings säkerheten.
- Byggnadstekniskt brandskydd.
- Brandförlopp och mänskligt beteende.

UMEÅ UNIVERSITET

- Brandskyddsorganisation - egenkontroll.
- Handlingsplan för agerande vid brand.
- Första omhändertagande av skadad person vid brand eller annan olyckshändelse.

Målet med förebyggande brandskyddsutbildning är att:

- Uppnå en ändamålsenlig och enhetlig kunskapsnivå avseende brand- och utrymningssäkerhet hos personer som verkar inom ramen för Umeå Universitets utbildningsverksamhet.
- Skapa trygghet och god handlingsförmåga i samband med frågor och händelser som berör brand- och utrymningssäkerheten.

I utbildningsplanen finns olika kategorier av brandskyddsutbildning och det är universitetets avtalspart, i dagsläget Aptum AB, som håller i utbildningarna.

Grundläggande brandskyddsutbildning

Alla anställda ska gå grundläggande brandskyddsutbildning minst vart femte år. Utbildningen ges både på svenska och engelska och bekostas av institutionerna/enheterna. Lokal och fika bekostas av Universitetet. Verksamheterna kan antingen anmäla sig till öppna utbildningsdatum i Aptums utbildningsportal eller beställa en egen utbildning för sin verksamhet. För demografiska databasen i Jörn, Karesuando och Haparanda anordnas utbildningen vanligtvis separat men också via Aptum.

För universitetsanställda som arbetar i landstingets lokaler (NUS) gäller att de går grundläggande brandskyddsutbildning som ordnas av landstinget. Kontaktperson för detta är Björn Sandström, Säkerhet/ brand och flygplatschef. Detta pga. att utbildningen utgår från byggnadens brandskydd och ska därför ge de anställda bäst kunskap om brandskyddet på sin arbetsplats. Grundläggande brandutbildning ordnas vår och höst och det är räddningstjänsten i Umeå som håller i utbildningen. Information om utbildningen läggs ut via VLL:s utbildningsportal där anställda får anmäla sig. VLL-anställda går gratis medan universitetsanställda får betala (ca 500kr per person). Om en enhet efterfrågar så kan Björn komma ut och berätta om brandskyddsarbetet för dem på t.ex. en arbetsplatsträff. Om en större verksamhet efterfrågar utbildning då arrangerar Björn en utbildning för dem. Denna håller Räddningstjänsten i och verksamheten står för kostnaden.

Utbildning för brandskyddsombud och föreståndare för brandfarlig vara

För brandskyddsombud finns ytterligare en utbildning som man ska gå, den utbildningen är 4 timmar lång och ska repeteras vart tredje år. Utbildningen arrangeras av brandskyddssamordnaren och bekostas av universitetet.

Föreståndare för brandfarlig vara ska också gå ytterligare utbildning utöver den grundläggande och den utbildningen. Utbildningen omfattar en heldag och ska repeteras vart tredje år. Utbildningen arrangeras av brandskyddssamordnaren och bekostas av universitetet.

Utbildning för studenter

Enligt rektorsbeslut för brandskyddsorganisationen ska prefekt/motsvarande se till att utbildning till studenter genomförs av institution alternativt av någon annan som håller i introduktion för nya studenter.

UMEÅ UNIVERSITET

Utrymningsövning

Prefekt/motsvarande ansvarar för att verksamheten uppfyller kraven i lagstiftningen och är ansvarig för utrymnings säkerheten. I detta ingår att upplysa personalen om de risker som finns i verksamheten och tillse att all personal och alla studenter får information och kunskap om utrymning. Som en del i detta ska utrymningsövningar genomföras regelbundet. Syftet med utrymningsövningar är att kontrollera och verifiera sina rutiner för utrymning vid brand. Efter avslutad övning ska deltagarna ha kompetens och erfarenhet för att effektivt kunna genomföra en utrymning. Verksamheten ska vidare ha rutiner och instruktioner som säkerställer att larmgivning, utrymning och räddningsinsatser sker på ett snabbt och effektivt sätt. I hus med flera institutioner måste utrymningsövning samordnas mellan verksamheterna.

Redovisande dokument:

Utbildningsplan

Rutin för utrymningsövning